

Завальний М. В.
*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків. Україна*

АДВОКАТУРА ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВОВОХОРОНИ В УКРАЇНІ

Дієвість держави визначається спроможністю забезпечити реальний захист прав і свобод окремих громадян і безпеку всього суспільства. Забезпечення такого захисту з боку держави та її органів, стимулювання розвитку інститутів громадянського суспільства, протидія злочинності та адміністративним деліктам повинні бути основними завданнями реформування вітчизняної правової системи.

На превеликий жаль, мусимо констатувати, що сучасна Українська держава не відповідає ідеальним уявленням про правову державу, яка забезпечує та гарантує дотримання прав і свобод особистості належним чином. Однак, у будь-якому разі, наявність здорових взаємовідносин громадян із різними державними органами, контроль за дотриманням прав і свобод громадян є обов'язковою умовою існування демократичного суспільства. Існуюча недовіра громадян щодо правоохоронних структур, правовий нігілізм значно ускладнюють реальну ситуацію в зазначеній сфері.

Провідне місце щодо забезпечення прав і свобод громадян посідає інститут адвокатури. Саме адвокати, виконуючи своє обов'язки реалізують серед іншого й правоохоронні функції й, зокрема, правозахисні.

У вітчизняній юридичній літературі невирішеним є питання щодо змісту та суб'єктного складу правоохоронної діяльності. З кожного з цих питань можна виділити дві найпоширеніші позиції:

1. За своїм змістом правоохоронна діяльність або обмежується діяльністю щодо боротьби з конкретними, вже вчиненими правопорушеннями й усуненню їх наслідків; або передбачає й створення максимально сприятливих умов для безперешкодної і якісної реалізації права в цілому, суб'єктивних прав і юридичних обов'язків зокрема.

2. Правоохоронна діяльність розглядається або як діяльність винятково державних органів»; або як діяльність і державного, і недержавного характеру.

У зв'язку з тим, що правоохоронна система – спеціальне державне утворення, поняття «суб'єкт правоохоронної системи» і «суб'єкт правоо-

хоронної діяльності» не збігаються. До «суб'єктів правоохоронної системи» слід відносити лише державні органи правоохоронного призначення, а до «суб'єктів правоохоронної діяльності» належать багато інших органів держави, а також громадські об'єднання, що виконують правоохоронні функції.

Обґрунтованим є твердження про виключення із числа сучасних правоохоронних органів адвокатури й нотаріату. Якщо раніше, за радянських часів, адвокатура, хоча і вважалася громадською організацією, насправді ж була однією з державних структур, то нині адвокатура, насамперед, громадська організація, що не залежить від держави. Те ж саме стосується й нотаріату – сьогодні поряд з державним діє й приватний нотаріат, а найближчим часом увесь нотаріат має стати приватним.

Непрямим визнанням, що адвокатська діяльність може бути віднесена до правоохоронної, може бути той факт, що до прийняття Постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, наявність диплому за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» була достатньою для отримання дозволу на адвокатську діяльність.

Відмова від суцільно державної монополії в здійсненні правоохоронної діяльності й покладання окремих функцій щодо захисту прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб на недержавні суб'єкти правоохорони визначає публічний характер таких функцій, врегульованих адміністративним правом.

У системі суб'єктів, що здійснюють правоохоронну діяльність, адвокатури посідає особливе місце. Саме вона покликана забезпечувати права людини й громадянина в процесі здійснення правоохоронної діяльності шляхом надання їм кваліфікованої юридичної допомоги. Це основна мета діяльності адвокатури, у той час як інші правоохоронні органи можуть переслідувати й інші цілі: попередження й припинення правопорушень, досягнення істини у кримінальному провадженні тощо.

Здійснення публічно-правових функцій не є монополією органів державної влади або органів місцевого самоврядування. Окремі недержавні структури можуть також наділятися ними. Включення в систему публічної влади недержавних утворень покликано створити ефективний механізм контролю з боку суспільства за діяльністю держави.

Віднесення адвокатури до системи суб'єктів, які виконують правоохоронну діяльність адвокатура посідає в ній виключно особливе положення. Саме адвокатура покликана забезпечити права й свободи людини в ході правоохоронної діяльності шляхом надання кваліфікованої юридичної допомоги. Адвокатура певною мірою виконує роль важеля між різними гілками влади, виступаючи своєрідним, так би мовити «буфером», який збалансовує правозахисні інтереси громадянського суспільства з потребами й можливостями держави. Хоча адвокатура й не належить до жодної з гілок влади, але, будучи специфічним суспільно-правовим інститутом, який є одним з найважливіших у вітчизняній юстиції, він посідає чільне місце в системі соціальних зв'язків, що забезпечують взаємодію різних гілок влади у правовій державі.